

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-372-9-2>

REFORM OF HIGHER LEGAL EDUCATION IN UKRAINE IN CONDITIONS MARTIAL LAW AND THE POSTWAR PERIOD

РЕФОРМА ВИЩОЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

Kryvytskyi Yu. V.

*Ph.D in Law, Associate Professor,
Associate Professor of the Department
of Theory of State and Law,
National Academy
of Internal Affairs
Kyiv, Ukraine*

Кривицький Ю. В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії держави
та права,
Національна академія
внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

Нині Україна проходить екзистенційне випробовування війною, яку 24 лютого 2022 р. розв'язала російська федерація. У цій війні наша держава щодня зазнає безпрецедентних людських втрат, масштабних фінансово-економічних збитків, значного нищення створеного впродовж багатьох поколінь промислово-інфраструктурного потенціалу. Війна в Україні – це не лише жаклива гуманітарна катастрофа. Для Українського народу ця війна є відвертим нападом на основоположні (загальнолюдські) правові засади – принципи справедливості, свободи, рівності та гуманізму, що лежать в основі його праворозуміння, правосвідомості та правової культури.

Фрустрація різного ступеня була притаманна всім нам, особливо напередодні вторгнення і в перші його місяці, коли ми спостерігали, як тактика війни стає дедалі більш кривавою й варварською. Найбільше болю та люті завдавала не лише загроза життю і здоров'ю як така, а й наступ на систему правових цінностей. Ці почуття посилювалися відчаєм людей в Україні, які в безнадії повторювали знову й знову, що право (національне та міжнародне) є надто крихким, аби адекватно реагувати на одну з масштабних гуманітарних криз століття. На жаль, право не може воскресити мертвих, не може вилікувати рани травмованих чи відбудувати міста і села.

Незважаючи на відсутність чіткого розуміння горизонтів завершення війни, в Україні анонсовано розроблення національного плану дій, для чого у квітні 2022 року створено Національну раду з відновлення України від наслідків війни. До основних завдань Ради віднесено не

лише розроблення власне плану заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України, а й визначення і напрацювання пропозицій стосовно пріоритетних реформ, прийняття та реалізація яких є необхідними у воєнний і післявоєнний періоди, а також підготовка стратегічних ініціатив, проєктів нормативно-правових актів з цього приводу. Таким чином, йдеться про стратегію реформ, зокрема у сфері освіти і науки, що має визначити інструменти, механізми і технології відновлення держави від наслідків широкомасштабної війни. Таке завдання є певним викликом для фахівців, оскільки відбудувати й реформувати різні сфери суспільного життя одночасно – вкрай складне завдання [1, с. 241].

Відповідно до Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки, затвердженої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2022 р. № 286-р, метою (місією) вищої освіти в Україні є інтелектуальний, культурний і професійний розвиток особистості, формування якісного людського капіталу та згуртування суспільства для утвердження України як рівноправного члена європейської спільноти, розбудова ефективної інноваційної конкурентоспроможної економіки та забезпечення високих стандартів якості життя. Бачення вищої освіти України – конкурентоспроможна та соціально відповідальна вища освіта України, яка має високу довіру в суспільстві; формує фаховий і науково-освітній потенціал країни шляхом реалізації якісних освітніх програм, досліджень і соціальних проєктів; інтегрована в європейський освітній і дослідницький простори; демонструє динамічний розвиток інституцій та академічних спільнот на принципах академічної свободи, університетської автономії, доброчесності та інклюзивності. В основу цієї Стратегії покладені прагнення України стати рівноправним членом європейської спільноти, а визначені нею стратегічні та операційні цілі відповідають зобов'язанням України згідно з Угодою про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ратифікованою Законом України від 16 вересня 2014 р. № 1678-VII. Статтею 431 глави 23 Угоди про асоціацію закріплено курс на активізацію співпраці України та Європейського Союзу у сфері вищої освіти, в тому числі щодо реформування та модернізації системи вищої освіти [2].

В умінні бачити не лише теперішнє, але й близькі та віддалені перспективи – запорука успіху та сталого розвитку. Тому в період повномасштабної війни, що розгорнулася на теренах України, важливо не тільки рахувати збитки, яких звідусіль зазнає сфера освіти, але й, окрім знаходження правильних менеджерських рішень у синхронному зрізі, визначати тенденції та можливості, які відкриваються для

української освіти на тлі теперішньої консолідації нації, пробудження національної свідомості, нечуваної досі підтримки міжнародних партнерів, зокрема і в освіті, а також у світлі неминучої майбутньої перемоги, котра, без сумніву, стане трампліном розвитку для численних сфер економіки й для соціальної сфери, куди традиційно зараховують освіту. При цьому сам феномен повоєнного ренесансу держави, що потерпала від агресії ворога, багато в чому залежить від якості реформування вищої освіти [3, с. 49]. Магістральними напрямками трансформації вищої освіти в післявоєнний період є: по-перше, діджиталізація вищої освіти; по-друге, максимальна інтеграція вищої освіти та сфери економіки держави; по-третє, збільшення кількості іноземних студентів; по-четверте, розширення міжнародних перспектив і досягнення вітчизняною вищою освітою рівня світових стандартів; по-п'яте, зростання рівня автономії українських закладів вищої освіти (далі – ЗВО) [3, с. 48, 52–54].

На перший погляд реформа в юридичній освіті та науці – це лише одна із сфер реформування зі своїми чіткими межами. Однак саме ця реформа стосується не лише суто науково-теоретичної царини, а й має досить широку дію на різні сфери суспільного життя, оскільки випускники юридичних ЗВО стають суддями, прокурорами, адвокатами, нотаріусами та представниками інших юридичних професій. Відтак йдеться про тих, хто управляє державою та суспільством і формує їх майбутнє. Власне, всі вони забезпечують функціонування вітчизняної правової держави. Відповідальність перед суспільством несуть і ЗВО, і правознавство як суспільна наука. Як свідчить історичний досвід європейських країн, побудова стабільних правових держав розпочиналася з реформування тих, хто найбільшою мірою залучені до цього процесу, – з юристів. Саме тому ідея реформи вищої юридичної освіти в Україні повинна ґрунтуватися на науковому підході та практичному досвіді.

Не дивлячись на неоднакове сприйняття змісту реформи вищої юридичної освіти у цілому в суспільстві у певній мірі сформувався консенсус стосовно того, що система вищої юридичної освіти в її теперішньому вигляді має бути змінена, трансформована. Дискусії залишаються лише навколо можливих способів і методів таких перетворень. У середньостроковій і довгостроковій перспективах без кардинальної трансформації системи вищої юридичної освіти не обійтись. Тому вона має охопити всі її елементи: 1) складники, рівні, ступені та кваліфікації; 2) мережу закладів вищої освіти; 3) освітні стандарти та освітні програми; 4) правове регулювання [4, с. 10–12].

У контексті реформування системи вищої юридичної освіти її правове регулювання потребує узгодження з єдиною моделлю, яка повинна відповідати не лише європейським стандартам, а й чинній Конституції України. Розмаїття термінології, використаної для опису цього напрямку вищої освіти та фаху, призводить до плутанини.

Отже, незважаючи на загарбницьку війну російської федерації, Україна продовжує рухатися вперед і виробляти близькі й далекі стратегії розвитку суспільства та держави, зокрема й вищої освіти. Вітчизняні ЗВО стають сильнішими, розробляючи стратегії реконструкції та продовження започаткованих реформ в освіті, в тому числі юридичній. У післявоєнний період реформа вищої юридичної освіти має відбуватися комплексно, охоплювати якісну прогресивну зміну всіх елементів її системи, від рівнів, ступенів, за якими здобуватиметься вища юридична освіта, до ефективного правового регулювання. Ключова мета реформи вищої юридичної освіти – створити таку галузеву вищу освіту, яка забезпечує підготовку юристів з високим рівнем теоретичних знань і практичних навичок, а складові її системи, в першу чергу ЗВО, стали потужними освітніми, науковими та інноваційними центрами, що володіють достатнім обсягом організаційних, фінансових і кадрових ресурсів для здійснення якісної підготовки юристів і задоволення інших потреб суспільства.

Література:

1. Кривицький Ю. В. Роль правової реформи в забезпеченні правового розвитку у воєнний і післявоєнний періоди. *Альманах права*. 2022. Вип. 13. С. 241–246. doi: 10.33663/2524-017X-2022-13-39
2. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки» від 23 лютого 2022 р. № 286-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#top>
3. Хромова О. І., Міщенко О. В., Ніколенко К. В. Перспективи трансформації української вищої освіти у післявоєнний період. *Освітній дискурс*. 2022. Вип. 41 (7-9). С. 47–56. doi 10.33930/ed.2019.5007.41(7-9)-5
4. Шемелинець І. І. Трансформація системи юридичної освіти в умовах війни та в післявоєнний період. *Juris Europensis Scientia*. 2022. Вип. 2. С. 5–13. doi <https://doi.org/10.32837/chern.v0i2.335>